

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

בס"ד | גיליון 81
בהר התשפ"ב
שבח ומעלת
האחדות

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

על שכעס על אשתו בשעה שהיה לו לשמוח על שהביאה רפואתו, איבד רפואתו

"... מצינו באגדה (עיין ויקרא רבה כ"ב ד', במדבר רבה י"ח כ"ב) שבארה של מרים בימה של טבריא וכל מוצאי שבת מחזירין על כל בארות ועל כל מעינות וכל מי שהוא חולה ויזדמן לו המים וישתה אפילו כל גופו מוכה שחין מיד נרפא. ומעשה באדם אחד שהיה מוכה שחין והלכה אשתו במוצאי שבת לשאוב מים ונתעכבה יותר מדאי ונזדמנה לה בארה של מרים, ומילאה כדה מאותן המים, כיון שבאה אצל בעלה כעס עליה, ומרוב כעסו נפל כדה משכמה ונשבר הכד ונפלו מטיפי המים על בשרו, ובכל מקום שנתזו המים נרפא השחין, ועל זה אמרו חכמים (קידושין דף מ.). רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו ולכך נהגו לשאוב מים בכל מוצאי שבת".

(בית יוסף או"ח סימן רצ"ט)

פירושו: אילו היה מכיר טובה לאשתו על שטרחה להביא בשבילו את המים, היה מתרפא, נמצא שעל שכעס על אשתו בשעה שהיה לו לשמוח על שהביאה רפואתו, איבד רפואתו.

אם נהיה ערבים אחד על השני, יערבו על הקב"ה מעשינו

שבועות דף לט. (סנהדרין דף כז: בשינוי קל): "מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה".

פירושו: בפשטות "ערבים" מלשון ערבות שכל אחד ערב לעשיית המצוות של חבריו. אמנם בתומר דבורה (פרק א') דורש הרמ"ק: "מפני שממש יש בכל אחד חלק אחד מחבירו" והיינו, ערבים מלשון תערובת.

ונ"ל בס"ד "ערבים" ע"ד הפסוק במלאכי (ג' ד'): "וְעִרְבָה לְה' מִנְחַת יְהוּדָה וְיְרוּשָׁלַם... בביאור המילה "וערבה" פירש המצודת ציון: "ענין מתיקות", והמלבי"ם (שם) ביאר: "פעל 'ערב' בא על דבר הנאות לאדם ויש לו תענוג בו".

והיינו, שעל כל אחד מישראל לוודא שאינו מצער חלילה את השני, אלא מנסה להיות 'ערב' עליו בהתנהגותו, בדיבורו ובמעשיו ולהמתיק את חייו של רעהו.

וכשנהיה ערבים במעשינו על חברינו, בוודאי נזכה ויהיו מעשינו ערבים על ה', ואז יתקיימו בנו דברי המדרש (ילקוט שמעוני, עקב רמז תתנ"ה): "... וכבודו של הקדוש ברוך הוא יושב בערבות, שנאמר: "סולו לרוכב בערבות ביה-שמו ועלזו לפניו", ומה רבותינו מקיימין סולו לרוכב בערבות? שהקב"ה רואה במעשיהם של צדיקים וערב עליו מעשיהם".

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א).

2

בס"ד | גיליון 81

בהר התשפ"ב

שבח ומעלת

האחדות

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדוע אין עתה נשמות חדשות

ויקרא כ"ה ה': "את ספיח קציף לא תקצור ואת ענבי נזיף לא תקצר שנת שבתון יהיה לארץ".

קודם חורבן הבית היו יורדות נשמות חדשות מלמעלה, ועתה אחר החורבן בשביל שלא שמרו ישראל השמיטה, הפסידו זה שאין לנו נשמות חדשות כי אם מספחים, מדה כנגד מדה. וגם בשביל שאכלו חדש - אבדו נשמות חדשות.

(ילקוט ראובני בשם האידרא, הובא בפלאות עדותיך עמוד רל"ג)

שכר האחדות

סוטה דף ז': "יהודה הודה ולא בוש, מה היה סופו? נחל חיי העולם הבא; ראובן הודה ולא בוש, מה היה סופו? נחל חיי העולם הבא. ומה שכן? מה שכן? כדקא אמרינן! אלא מה שכן בעולם הזה? להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם (היינו, ראובן זכה שנטל חלק ונחלה בארץ לפני כולם, ויהודה זכה למלכות, שניתנה רק לבני יהודה, ולא לזרים)".

כח האחדות המתבטא ב"שמע" יושיע אתכם

דברים כ' ג': "וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרִבִּים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל אֲיִבֵיכֶם אֵל יְרֵךְ לְבַבְכֶם אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תַּחְפְּזוּ וְאֵל תַּעֲרְצוּ מִפְּנֵיהֶם".

ברש"י ד"ה שמע ישראל: "אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם".

"וטעם הדבר כי זכות קריאת שמע די להם לנצח, כי האחדות שהם מאמינים בו - שהם מנצחים את כח האומות, לפי שהם דבקים בכח אחד, שהאחד מורה על שאין מבלעדו. ומאחר שאין מבלעדו, נמצא כי הוא גובר על הכל, עד שאין הכל נחשב אצלו, רק כח אחד. וישראל דבקים באחד, לכך הם גוברים על האומות, כמו שהוא יתברך אחד על הכל ומנצח הכל בכח אחדות, וכח אחדות גורם שאין אתו נחשב שום אלהים, כדכתיב (ל"ב ל"ט) "ראו כי אני הוא ומבלעדי אין אלהים".

(גור אריה)

בזכות האחדות תהיה הגאולה וקיבוץ גלויות

"איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל, מנגד סביב לאוהל מועד יחנו". נ"ל בס"ד, בזכות שני דברים תהיה הגאולה וקיבוץ גלויות: האחד, בזכות האחדות, מדה כנגד מדה יזכו לקיבוץ גלויות".

(דרושי חיים עמוד שצ"ה)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

3

בס"ד | גיליון 81

בהר התשפ"ב

שבח ומעלת

האחדות

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

עונש מי שאינו רוצה לקבל הערבות ואינו רוצה להיות באגודה אחת עם ישראל

דברים כ"ט ו"ז-ט: "פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלקינו ללכת לעבד את אלהי הגוים ההם פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה: והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשררות לבי אלך למען ספות הרה את הצמאה: לא יאבה ה' סלח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא ורבצה בו כל האלה הפתובה בספר הזה ומחה ה' את שמו מתחת השמים".

"הענין הוא כך, משה רבינו אמר על כן נכנס בברית עם ישראל לפי שישבו בין הגוים וראו שיקוציהם וגילוליהם.

וקשה כיון שהוא שורש פורה מה מועיל לו הברית. ועוד אמר והיה בשמעו את דברי האלה הזאת, א"כ מגרע גרע מה ששמע, והצדיק אינו צריך ברית. וצ"ל שהברית אינו אלא לבינונים, כי אחד מפיתויי היצר הוא שרואה רשע וטוב לו, וגוים יוכיחו שעשו כל מעשים רעים ואעפ"כ אוכלים בעוה"ז ומבלים ימיהם בטוב, כן יחשוב הבינוני לפעמים.

זה שאמר משה רבינו אחר אשר ישבנו ועברנו בין הגוים פן יש בכם אשר לבבו פונה היום, דהיינו שאין לבו שווה עליו, פעם יחשוב כה ופעם יחשוב כה. והנה כל זמן שלא נשתרש יכול להיות צדיק ואינו מפרה רשעים, אבל אם נשתרש אז הוא מפרה, על כן אמר שמא יש בכם שורש וזה מפרה רשעים. והנה כיון ששמע דברי האלה שכתוב בה וכשלו איש באחיו איש בעון אחיו, על כן התברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי ולא יקבל הברית ורוצה להיות גוי ואינו צריך לערבות. והנה כיון שאינו רוצה לקבל הערבות אינו רוצה להיות באגודה אחת עם ישראל, על כן עונשו מדה במדה ש'רבצה בו כל האלה הכתובה, אבל אם רוצה להיות באגודה אחת אז אינו צריך לישא כל האלה. ומאחר שיוכל באמת לטעות כמו שאמר הרשע, על כן אמר (פסוק כ"ח) 'הנסתרות לה' אלקינו, אינו מעניש על הנסתרות אלא על הנגלות, וכוונת השי"ת כי ע"י זה יוכל לעשות את כל דברי התורה הזאת".

(בית יוסף להבה)

המתנהג כגור (היינו, שנוהג בארעיות ואינו מוציא הרבה על דירתו) בעוה"ז, יבנה לו בית נאמן לעוה"ב

ויקרא כ"ה כ"ג: "והארץ לא תמכר לצמתת פי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי".

"... וביד האדם להרגיל טבעו מעט מעט להסתפק במועט ולהיות מצטמק ויפה לו, ואם הוא מצטער כך היא חובתנו וכך נאה לנו לחיות חיי צער על התורה ועל העבודה ועל חורבן בית המקדש וביטול תורה ועבודה ועל רעות רבות שגרמנו בעוונותינו, ולכן אפילו אם הרחיב ה' את גבולו לעולם יהיה מצטמק ויפה לו.

צא ולמד מאבותינו הקדושים, שכל ימיהם היו גרים עלי ארץ ולא פנו אל תענוגות בני אדם, רק לעולם היו יושבי אוהלים בלי כל בית, ובנקל היו נודדים ממקום למקום... כל שכן אנן יתמי דיתמי המלאים עוונות, שאם נבקש תענוגות נאכל עולמנו בחיינו, חס ושלום, ומה נאכל לעולם הבא... אבל מי שהוא כגור בעולם הזה, יבנה לו בית נאמן לעולם הבא, כי יהיה אהוב למעלה, שהרי בשלושים וששה מקומות ציוותה תורה על אהבת הגר, והקב"ה כביכול הוא הראשון שמקים כל התורה כולה והוא אוהב גר לתת לו לחם ושמלה, וביד כל אדם לעשות עצמו גר בארץ כאשר יהיה נכנע כנפש הגר ולא יבקש ללכת בגדולות ובנפלאות".

(פלא יועץ ערך "גר")

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

4

בס"ד | גיליון 81

בהר התשפ"ב

שבח ומעלת

האחדות

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

מדוע מזכירים את בני רב פפא בכל סיום

יבמות (דף עא:): ובמדבר מאי טעמא לא מהול, איבעית אימא משום חולשא דאורחא, ואיבעית אימא משום דלא נשיב להו רוח צפונית, דתניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להן רוח צפונית, מאי טעמא, איבעית אימא משום דנזופים הוו, ואי בעית אימא דלא נבדור ענני כבוד, א"ר פפא: הלכך יומא דעיבא ויומא דשוא לא מהלינן ביה ולא מסוכרינן ביה כו'.

בספר הדר יצחק (ירושלים ת"ש ע' קמ"ט) מביא בשם הגאון ר' שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל מטעפליק ענין נפלא, דהטעם להזכרת עשרת בני רב פפא בסיום מסכתא, זהו כנגד עשרה מימרות בחילוקי דעות דרבנן שמצינו בש"ס שהיה רב פפא חושש לתרוויהו, ואמר בלשון "הלכך".

ואלו הן ' המקומות:

א. ברכות (דף נט:): הרואה את הקשת בענן כו' מברך, מאי מברך, ברוך זוכר הברית, במתניתא תנא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר: אומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו, א"ר פפא: הלכך נימרינהו לתרוויהו ברוך זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו.

ב. ברכות (דף ס:): הנכנס לבית הכסא וכו', כי נפיק אומר: ברוך אשר יצר את האדם בחכמה וכו', מאי חתים, רופא כל בשר. רב ששת אמר: מפליא לעשות, א"ר פפא: הלכך נמרינהו לתרוויהו רופא כל בשר ומפליא לעשות.

ג. שבת (דף כ.): גבי מדורה, ואם הדליק עץ יחיד, רב אמר: רוב עביו, ואמרי לה ברוב הקיפו, אמר רב פפא: הלכך בעינן רוב עביו ובעינן רוב הקיפו.

ד. מגילה (דף כא:): הקורא את המגילה מקום שנהגו לברך יברך כו', גמ', לא שנו אלא לאחריה אבל לפניא מצוה לברך כו', לאחריה מאי מברך, ברוך אתה כו' הרב את ריבנו כו', ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם, רבא אמר: הא-ל המושיע, אמר רב פפא: הלכך נימרינהו לתרוויהו ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם הא-ל המושיע.

ה. תענית (דף ו:): מאימתי מברכין על הגשמים כו' מאי מברכין, מודים אנחנו לך על כל טיפה וטפה שהורדת לנו, ור' יוחנן מסיים בה הכי כו' בא"י רוב ההודאות, רוב ההודאות ולא כל ההודאות, אמר רבא אימא הא-ל ההודאות, א"ר פפא: הלכך נימרינהו לתרוויהו רוב ההודאות והא-ל ההודאות.

ו. תענית (דף כט:): משנכנס אב ממעטין בשמחה כו', אמר רב יהודה כו', כשם משנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, אמר רב פפא: הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה.

ז. יבמות (דף עא:): גבי הא דאמרו ובמדבר מאי טעמא לא מהול, איבעית אימא משום חולשא דאורחא, ואיבעית אימא משום דלא נשיב להו רוח צפונית, דתניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להן רוח צפונית, מאי טעמא, איבעית אימא משום דנזופים הוו, ואי בעית אימא דלא נבדור ענני כבוד, א"ר פפא: הלכך יומא דעיבא ויומא דשוא לא מהלינן ביה ולא מסוכרינן ביה כו'.

ח. סוטה (דף מ.): בזמן ששלח ציבור אומר מודים העם מה הם אומרים, אמר רב: מודים כו' על שאנו מודים לך, ושמואל אמר: אלקי כל בשר כו', רבי סימאי אומר: יוצרנו יוצר בראשית כו', נהרדעי אמרי: ברכות והודאות לשמך הגדול כו', רב אתא בר יעקב מסיים בה הכי כן תחיינו כו' ותאסוף גליתנו לחצרות קדשך כו', אמר רב פפא: הלכך נמרינהו לכולהו.

ט. חולין (דף מו.): ניטל הכבד ונשתייר הימנה כזית כשרה כו'. כזית שאמרו במקום מרה, רב אדא בר אהבה אמר: במקום שהיא חיה, אמר רב פפא: הלכך בעינן כזית במקום מרה ובעינן כזית במקום שהיא חיה.

י. חולין (דף סה:): ובחגיגים כל שיש לו כו'. מאי רובו? אמר רב יהודה אמר רב: רוב ארכו, ואמרי לה: רוב הקיפו; אמר רב פפא: הלכך, בעינן רוב ארכו, ובעינן רוב הקיפו.

ומסיים שם: וידוע מה שאמרו חז"ל בגמ' שבת (דף נג.) רש"י מכות (דף י:): האי מאן דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן. ורב פפא דהיה חושש לכולהו, ואמר בלשון "הלכך" - דהוה רחים רבנן, לזה הטעם זכה רב פפא לעשרה בנינים דהוו רבנן, ולהזכירם ג"כ בסיומי מסכתות הש"ס עכ"ד ודפח"ח.

(יש הנוקטים שהמימרא העשירית היא מברכות (דף יא:), שם נחלקו בענין נוסח ברכת התורה, וכתוב בגמ': "אמר רב המנונא... הלכך לימרינהו לכולהו", אך הגרע"א ציין בגליון הש"ס, שבר"ף וברא"ש הגירסא היא "אמר רב פפא").

(דף על הדף חולין דף סה.)

לעילוי נשמת: מרן רבי שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוק"ל

הנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>

